

Gij druppeldet als regen neder...
De bloemen heffen blank en puur,
En spiegelen Uw witheid weder,
Daal neder, Geest van Godlijk vuur.

Veel behoeven we er ter verduidelijking niet bij te zeggen. 't Vers is eenvoudig en spreekt voor zichzelf. Alleen merken we op, dat hier op een eigenaardige wijze — die overigens bij de Merode vaker voorkomt — beeld en stemming in elkaar overgaan. De geestelijke en de natuurlijke zegeningen neemt de dichter hier samen en hij spreekt over het figuurlijke en het letterlijke tegelijk.

De eigenlijke gedachte van het vers ligt in het late van de Pinksterviering. Want het tot vollen wasdom gekomen natuurleven is hier de scherpe tegenstelling tot de schrale en schamele openbaring van geestelijk leven, waarvan de dichter met beschaamdheid getuigt. En die gedachte heeft men slechts op zichzelf toe te passen, om dezen Pinksterzang te doen aansluiten op de Pinksterviering, zooals men die dit jaar beleven mag.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK

De Rathenau-biografie van Kessler.¹⁾

De historische portretkunst heeft van oude tijden af als voornaam deel der geschiedbeschrijving gegolden. Goede biografieën van uitstekende mannen of vrouwen, in wier leven de heftige dreun van het drukke menschenbeweeg hamert, of de schelle hartstocht van een nerveus geslacht uitflist, vormen steeds een belangrijk deel van de geestelijke voeding. Geen wonder! Ze geven, door de gecompliceerdheid van geboekstaafde gewichtige gebeurtenissen, een scherp reflex van wat een gehele generatie heeft beroerd. Een groot mensch is tegelijk sterke stuwkracht en onweerstaanbaar voortgestuwde in de strooming van zijn tijd; hij is „vader en zoon van zijn werk”, hij is als het harde marmer, waarin de gelaatsrek van een stuk menscheidsgeschiedenis is ingesneden, hij is daarom een „karakter” van zijn eeuw, het „uitgedrukte beeld” harer zelfstandigheid.

De biografie der Oudheid beeldt uit: den held; den kracht- of overmensch van het epos, den sterken en onkreukbaren staatsman-veldheer van Plutarchus' levensschilderingen. De Christelijke Middeleeuwen daarentegen stellen haar ideaal eerder

¹⁾ Harry Graaf Kessler, Walther Rathenau, Zijn leven en zijn werk. N.V. Van Lochem Slatuur' Uitg. Mij., Arnhem.

POPULAIR-WETEN — SCHAPPELUKE SCHEISEN

Het boek van Yahuda.

I.

Er zijn van die boeken, die de verdienste hebben, een bepaalden tak van wetenschap te plaatsen in het middelpunt van de publieke belangstelling. Meestal is die belangstelling van voorbijgaanden aard, bepaalt ze zich tot het vluchtig lezen van een krantenartikel over een dergelijk werk. Maar de kans bestaat, dat een enkeling blijvend wordt geboid en warm gaat meeleven met den strijd, die op dat bepaalde terrein der wetenschap wordt gestreden.

De wetenschappelijke onderzoekers van het Oude Testament zijn met dergelijke opzienbarende werken, die niet alleen de wetenschap vooruitbrengen, maar ook de „leeken” lokken, niet karig bedeeft. De namen Wellhausen en Friedrich Delitzsch zeggen al genoeg. Vele niet-Oud-testamentici zullen toch den „Babel-Bibel”-strijd, door laatstgenoemde ontkend, uit het begin dezer eeuw niet vergeten zijn.

't Was Babel, dat volgens hem in cultureel en religieus, ook zedelijk opzicht den voorrang had boven Israël. 'n Bawering, waarmee hij vooral in Duitschland (t'was in 1902) een geweldigen storm verwekte. Maar wat acht men nu, na bijna dertig jaar, het blijvende resultaat van zijn publicaties? Dit, dat de belangstelling in de opgravingen en de ontsluiting van de gehele Oud-Testamentische cultuurwereld aanmerkelijk is gestegen.¹⁾

Men heeft dit standpunt van Friedrich Delitzsch en de zijnen wel genoemd het „Pan-Babylonisme”, d.w.z. alles werd uit Babel afgeleid. Het verhaal der schepping b.v., zooals we dat vinden in Genesis 1 en 2, was niet origineel, maar steunde op Babylonische mythen.

Maar zie, langzamerhand wordt hoe langer hoe meer de nadruk gelegd op het eigene van het Israëlitische, het Bijbelsche scheppingsverhaal en

in: den heilige. De machtige „Acta sanctorum” vormen hiervan later de massale documentatie.

Beide echter, de held en de heilige, zien we in deze oudere levensbeschrijving meer in hun daden, dan in hun eigenlijk, inwendig zijn. Achter de uitingen van hun persoonlijkheid gaat de persoonlijkheid zelf zoo vaak schuil, en het kost ons groote moeite, uit al de gegevens, die we ontvangen, een enigszins heldere voorstelling te vormen, hoe en wat de man of de vrouw nu eigenlijk geweest is.

In dit opzicht nu stelt de moderne biografie andere eischen.

Wij willen zien den mensch zelf; niet maar alleen, wat hij nastreefde, en deed, en bereikte, maar ook wat, of liever, wie hij was; de biografie moet behalve geschiedvorschier en kunstenaar, ook psycholoog zijn, en hij moet ons iets van de innerlijke beweegredenen, en zoo mogelijk, van den samenhang daarvan, toonen.

De Rathenau-biografie van Graaf Kessler is een geslaagd voorbeeld van de moderne levensschildering. Het staat zonder twijfel in stijl en zeggingskracht niet beneden de produkten van den zooveel opgang makenden Emil Ludwig, en het overtreft ze dunkt ons, zeer verre in datgene, wat toch ook tot het wezenlijk-onmisbare van elke geschiedbeschrijving behoort, n.l. de direkt-grijpende trek der innerlijke waarheid.

Als ge dit boek hebt uitgelezen, dan zal Rathenau zelf voor u staan. Het is niet de kunstenaar Kessler, die u zijn kijk op z'n held opdringt, maar het is de Jood, industrieel, ingenieur, mysticus, groot-duitscher Rathenau zelf, die zich van de bladzijden losmaakt, en op u aankomt, levend, sprekend, argumenteerend, zuchtend, worstelend, stervend.

Ludwig kan alles: van elk zijner „helden” maakt hij een imponeerende of althans pikante figuur. Goethe, Napoleon, Bismarck, Wilhelm, de mannen van 1914 — hij zet ze allemaal op uw leestafel geboeiseerd voor u neer. Ja, maar ze zijn „gestileerd”. De vingervlugge beeldsnijder heeft ze de pose gegeven, waarin, misschien zij, maar waarin in allen gevallen hij, het best uitkomt... als virtuoos.

Ludwig: de biografievirtuoos. Kessler, in dit boek: de moderne biografie pur et simple, de levensbeschrijver „zonder meer”. Ons dunkt, met al de stilistische vaardigheid, en de gave van materiaal-schikking, die hij bezit, zal hij toch niet een tweede boek kunnen geven, dat met z'n Rathenau in één gelid zal kunnen worden geplaatst, zooals Ludwig een heel stel naast elkaar zet.

Want dit boek is een stuk leven van bijzondere directheid. En daarom van groote waarde, ook voor hem, die vele denkbelden van den biografen en van diens held, niet kan aanvaarden.

Wie was Walther Rathenau?

In 1921 hebben vele Amsterdammers hem kunnen hooren. Juist in de dagen der volksstemming in Opper-Silezië, kwam hij in deze stad spreken over

wordt het „Pan-Babylonisme” een verouderd standpunt. Men kan zich, als Schriftgelovige, daarover verblijden, mits we maar niet uit het oog verliezen de boven gesignaleerde verdienste van een man als Delitzsch, en voor de verhoogde belangstelling dankbaar zijn. Zijns ondanks is ook hij er de bewerkver, dat de gemeente van Christus iets meer begrijpt van antwoord 123 uit onzen Heidebergischen Catechismus: „verstoor alle booze raadslagen, die tegen Uw heilig Woord bedacht worden”. 'n Bede, die niet alleen moet worden opgezonden in dagen van strijd en spanning, maar elken dag. Contact tussehen de Gereformeerde beoefenaars der wetenschap van het Oude Testament en de gemeente is zeer noodig.

Nu zegge men niet, dat er al voldoende wordt medegeleefd met wat er plaats vindt op het terrein der Oud-Testamentische wetenschap. Totnogtoe verbeeldde ik me dat ook. Maar sinds ik in een gezelschap van uitsluitend intellectuelen voor de vraag werd geplaatst, wat voor nut al dat gepeuter in de oud-Oostersehe geschiedenis en cultuur had, ben ik eenigszins ontuchtterd. Hoe voortreffelijk ik het rapport inzake den uitbouw der belijdenis acht, met de uitspraak van de meerderheid der deputaten, dat de Kerk door opgravingen en andere onderzoekingen der oude Oostersehe wereld, niet in staat wordt gesteld om meer tot eer van God te leven (bl. 29), kan ik het, juist omdat ze zoo voorzichtig is gesteld, niet eens zijn. Ook in Duitschland wordt de klacht geslaakt, dat de breedte belangstelling, in dit geval voor het vraagstuk van den Pentateuch, wat aan het insluimeren is.

Men kan dus nu wel begrijpen, dat de verschijning van een boek, dat weer deining schijnt te brengen en ook buiten vakbladen de aandacht trekt, en dan nog wel op het terrein van de Oud-Testamentische studie, door ons met vreugde wordt begroet. We bedoelen: A. S. Yahuda, Die Sprache des Pentateuch in ihren Beziehungen zum Aegyptischen (de taal van den Pentateuch of vijf boeken van Mozes in haar verhouding tot het Egyptisch).

In de „Nieuwe Rotterdamse Courant” van 13 en 18 September 1929 (het jaar, waarin het boek verscheen) wijdde de heer Henri Asselbergs er een uitvoerige bespreking aan, onder den titel: „Het O.T.-onderzoek op nieuwe wegen?” en noemde het „een belangwekkend boek”. In vele tijd-

de periode van het West- en Midden-Europeesche „hoch-kapitalisme”: Zijn rede, waarin dietie, stemming en inhoud, hoe koel-deskundig deze laatste ook was gehouden, geëld werden door een berustend begripen van wat in en na 1914 gebeurd was, maakte grooten indruk. Want de hoorders voelden er in branden de diepe teleurstelling over de vernietiging van zoo vele zijner idealen. Wie hem hoorde, en vooral zag spreken, werd aangeraakt door bewondering en sympathie voor dezen groot-mensch, type van een bepaalde, zeer fijne menschensoort, en toch een eenzame midden in het handgemeen der scheurende partijbotsingen. Roemend de houding van Nederland, neutraal, maar niet onaangetaast gebleven eiland in een brandende wereld, als „geestig vormehm”, erkende hij, dat zijn Duitsch vaderland niet de hoogte van zijn roeping als groot cultuurvolk had begrepen; maar, en even spatte een verontwaardigde zinsnede uit het belooft op als een kil-glinsterende druppel uit een plots beroerde beek, zich richtend tot de andere beschaafde naties, die zijn stuiptrekkend volk hoonend bespotten, riep hij uit: Wie van u zonder zonde is, werpe den eersten steen op haar!

De indruk, dien we in 1921 van hem kregen, wordt verhelderd en verdiept door dit boek van Kessler. Het meest treffende in Rathenau's gestalte is wel het dubbelzijdige: Hij is Jood, maar acht zich een Jood op Christelijken grondslag: „Misschien hebt ge wel eens in mijn geschriften gelezen: dan weet ge, dat ik op den grondslag der Evangelien sta”. Hij is ingenieur van opleiding, maar dichter-schilder-filosof van aanleg. Groot-onderneemer in levenswerk — met 84 groote ondernemingen stond hij in de periode van om en bij 1910 als commissaris of als directeur in nauwe betrekking — maar mysticus in levensuiting: een niet-aardsche, niets-begeerende transcendentie liefde wordt in een zijner reisaanteekeningen van 1906 het centrale punt van zijn wereldbeschouwing. Hij is Duitscher van nationaliteit, maar Europees van belangstelling en sympathie. Zijn zelfbeschouwing is geworteld in de befaamde Chamberlainsche rassen-theorie: Zich zelf als „niet-Ariër”, als eenzijdig intellectueel „vrees-mensch” den minderwaardige achtend tegenover den „blonden Arieschen moed-mensch”, en toch, vol van civielen durf, eenige malen den afkeer van gansche, breede, volkslagen trotseerend, en als martelaar stervend te midden van een stoutmoedigen en moeilijken opbouwingsarbeid. Hij is leider van een oorlogsinstrument bij uitnemendheid (hij organiseerde in 1915 de schromelijk verwaarloosde grondstoffenverzorging van het wanhopig vechten-de Duitschland) en tegelijk de meest oprechte strever naar een werkelijke volkerenverzoening, naar een vrede, waarbij „aan alle kanten de haat vermindert”. Hij schrijft in zijn niet lange leven naar de spits van de tot wonderbaarlijke hoogte geklommen Deutsche groot-industrie, besprekingen voerend,

schriften in Engeland en Duitschland worden er besprekingen van gegeven. Het is dus niet een kwaad idee, om ook in „De Reformatie” eens even op dit boek de aandacht te vestigen en er eenige artikelen aan te wijden.

Om echter dit ding met orde te doen geschieden, zullen we eerst in het kort aanduiden den huidige stand van het Pentateuchvraagstuk, dan (met voorbeelden) den inhoud van het boek weergeven, om te eindigen met een critisch of wil men beoordeelend artikel.

Vooraf ga de mededeeling, dat Yahuda slechts het eerste deel van zijn werk nog maar in het licht gaf. Dat hij zich bezig houdt met de studie van het Egyptisch, o.a. professor is geweest in Heidelberg en twintig jaar aan voorstudie voor zijn boek heeft gewijd. Hij mag dus wel aanspraak maken op ernstige toetsing van zijn werk en dat elke critiek erop gepaard ga met bescheidenheid.

We zullen dus eerst het oog richten op den huidige stand van het Pentateuchvraagstuk.

De vijf boeken van Mozes worden ook genoemd de Pentateuch en werden in den oudsten tijd van de Christelijke Kerk evenals door de Joden aan Mozes als schrijver toegewezen. Enkele kettiers slechts maakten hier een uitzondering op. Ook na de Reformatie was het slechts een enkeling, die voor sommige onderdeelen het Mozaïsch auteurschap in twijfel trok.

De groote omkeer werd hier gebracht, evenals voor zooveel dingen, door de negentiende eeuw. Eigenlijk al even daarvoor. In 1753 immers verscheen er in Frankrijk een boek van de hand van Jean Astruc, den lijfarts van Koning Lodewijk XV, dat tot titel droeg: „Vermoedens aangaande de oorspronkelijke bronnen, waarvan Mozes zich, naar het schijnt, heeft bediend bij de samenstelling van het boek Genesis.”²⁾ In dat boek werd voor het eerst³⁾ de groote ontdekking gedaan, die heel de critiek op den Pentateuch tot voor kort heeft

¹⁾ Conjectures sur les memoires originaux, dont il paroît que Moysé s'est servi pour composer le livre de la Genèse.

²⁾ De Duitschers werken tegenwoordig met een voorlooper van Astruc, maar in elk geval heeft Astruc dan toch de eer, de man te zijn geweest, die met zijn beweringen indruk maakte. Ook zal hij wel onafhankelijk van dien z.g.n. voorlooper zijn.

¹⁾ Zie „Religion in Geschichte und Gegenwart”, Zweite Auflage, Erster Band Sp. 714 (Baumgarten).